

Introduktion

Följande artikel kommenterar den inledning som undertecknad skrev till två *Clarté*-artiklar om den svenska maoismens undergång.¹ Den följs av en kommentarer till densamma. *MF*

Ulf Karlström

Kommentar till Marxistarkivets artikelsamling om maoismens undergång

Jag begränsar mig *här* till att kommentera Martin Fahlgrens 8-sidiga inledning till två texter av Lennart Rahm och Per-Åke Lindblom.

MF:s anslag börjar omedelbart, med rubriken. Redan där har MF tolkningsföreträdet. Maoisterna får inte ens kalla sig m-l, utan det måste markeras med citationstecken.

Tesen i artikeln kan i stort sägas vila på tre – givna, entydiga och stadiga fundament: Stalinismen, maoismen och det tredje. Det senare får väl tolkas som MF, trotskism, m-l, med likhets-tecken mellan de tre.

Det måste direkt sägas inget av ismerna är särskilt entydiga eller klara. Deras innehåll har varierat under de politiska konjunkturerna. MF gör försök att definiera några av ismerna, men i stort handlar det om vad man inom filosofin kallar hypostasering, dvs upplyftande till en slags övernivå. Frågan är om dessa övernivåer finns i verkligheten eller bara som idéer i huvudet på olika skribenter, t ex MF. Ofelbart erinrar man sig anekdoten om vår store filosofiidealist, Boström. Denne professor lär alltid ha börjat med frågan om kandidaten (studenten vid förhöret) ansåg att kaminen här i rummet finns i verkligheten eller i kandidatens huvud.

Stalinismen definieras bl a genom dess metoder: historisk förfalskning, personkult, förföljelse av dissidenter. Om detta skall föreställa en slags definition av stalinismen måste den i så fall ha en fruktansvärd utbredning idag i världen. Och då inser man att MF:s deldefinition inte är operativ, kort sagt den är värdelös.

Efter att ha introducerat en obrukbar definition, vilken närmast kan karaktäriseras som en klisterlapp (Stalinismen, eller kanske Satan, S) så går MF över till att diskutera det egentliga ämnet, maoismen. Det visar sig, inte helt oväntat, vara S:s inkarnation till kinesiska förhållanden och behov. MF säger det inte explicit, men man bibringas intrycket att man lätt skulle kunna plocka bort en variabel i ekvationen $S = S' \times \text{Kina}$, dvs det senare. Diskussionen skulle då kunna renodlas till S. Problemet är att S inte är operativ, och därför övergår MF till en sublim överkurs. Det finns icke-stalinistiska maoister. Det försvårar förenklingen av ekvationen. Nu fanns dessa bara i Italien och Spanien, och dessutom försvann de efter ett tag. MF släpper därmed den tråden. Det som återstår är den sanna maoismen, vilket a priori är den sanna S.

Den sanna maoismen har grava fel, utöver att den närmast är identisk med S. Felen består i följande, enligt MF:

1. Utrikespolitiken var reaktionär: Albanien, Kampuchea, konflikten Kina-Vietnam, närmandet till USA. Här finns onekligen seriösa ifrågasättanden, framför allt i förhållandet till Vietnam. Vad gäller Albanien, Kampuchea och USA är det väl en helt öppen fråga. Det är närmast MF som får komma upp med bevisen. Dispyterna är knappast huggna i sten.

¹ Se [Maoister om ”m-l-rörelsens” undergång](#) (på marxistarkiv.se)

2. Voluntarismen är stark inom den kinesiska m-l-rörelsen. Problemet för MF är väl att KKP var mycket framgångsrika. Visst finns det fabelliknande inslag i mindre delar av vad Mao tse-tung skrev, men praktiken var onekligen annorlunda.

3. Populism, i betoningen av folket framför klassen. Här förfaller MF till fraseologi. Det kinesiska samhället bestod ännu långt in på 1970-talet av övervägande bönder, i en strikt mening småbönder inom en kollektiv, folkkommunal organisation. Arbetarklassen var i klar minoritet. Så vilka fyllde då upp begreppet folket? De klasser som hade objektiva skäl för att förändra samhället, bygga ut sina positioner, var småbönder och arbetare. Klassen partikader, administratörer och affärsmän var en försvinnande liten del. MF:s kritik blir ihålig, tomt bullrande som tomma tunnor.

4. Personkult. Ja, det var en av flera faktorer som bidrog till att Kina efterhand kunde överge det kommunistiska projektet. Det finns en historisk bakgrund, men den är en slag förklaring, och kan aldrig vara ett försvar eller ett slags förbehåll. Hade KKP byggt på ett kollektivt ledarskap hade kanske – kanske – det kommunistiska projektet kunnat räddas.

5. Socialismen i ett land som förbannelse är 1:a trosartikeln i trotskismen. De troende måste naturligtvis få hålla sina mässor, liksom MF, men vi hedningar blir ju inte precis imponerade. Jag går inte in mer på frågan, då den fyller hela bibliotek med inlagor i ämnet.

6. Partidemokratien inom S tillåter inte fraktioner. Ja, så har de väl varit. Det reser frågan om partier inom partiet. Och då vore det väl bättre med flera partier direkt? Jag har inget svar på trotskismens 2:a trosartikel. Det enda jag kan konstatera är att ett enpartisystem, med yttersta garanten i bajonetter är odugligt. Redan krigaren Bonaparte konstaterade att bajonetter kan användas till mycket, men de går inte att sitta på. Det var klokt sagt.

7. MF:s modell verkar rimma illa med hans egen praktik. Är det något Europa har gott om så är det väl små trotskistiska partier/grupper. Den beramade fraktionsfriheten verkar väl var det samma som splittring. I så fall verkar väl trotskismen och maoismen framstå som lika goda kålsupare? Men MF skulle ju presentera något nytt? Nja, det nya är nog att det bidde en tumme av retoriken.

8. Enhetsfronten enligt klassisk modell (sensu Dimitrov) är fel. Det är klass mot klass som gäller. Det är förvånande att MF inte tycks ha sig lärt något. Flera exempel i MF:s kritik kommer från DFFG. Som ordförande i DFFG, under en period, kan jag konstatera att MF driver en sekteristisk linje, liksom hans föregångare. De ville att Vietnamrörelsen skulle ha socialismen som mål. Den intresserade kan gå till Åke Kilanders bok om Vietnamrörelsen för mer information om den trotskistiska sekterismen.

9. Mao tse-tungs tillämpning av dialektiken inom marxismen ogillas av MF. Framför allt är det fel att tala om en huvudmotsättning, bl a därför att Marx, Engels och Lenin inte skrev om det. Här blir MF rent katekestroende. Jag menar att en av de bättre arbetena av Mao tse-tung är de om dialektiken. Menar MF att det inte går att utveckla marxismen? Det tror jag inte han anser. Och naturligtvis måste vi utveckla och anpassa det som skrevs för 100-150 år till dagens verklighet. Att flera sådana försök lett käpprakt på kontrakurs till marxismen är en annan sak.

Delar av MF:s kritik mot maoismen i Sverige och Kina instämmer jag i. Och mycket mer kan sägas, och bör sägas i frågan. Kina har fullständigt sparat ut, till en kapitalistisk stat, varken bättre eller sämre än t ex USA, fränsett att Kina idag inte har kapacitet att anfälla icke-grannländer. Kina bygger idag upp sin ekonomi och kommer både att samarbeta med Västvärlden och hota dess hegemoni. I den kampen kommer dagens unipolära värld att förändras mot en bipolär eller möjligen tripolär värld. På samma sätt som Sovjetunionen under perioden 1960-90 red spärr mot vissa – n.b. vissa – av Västvärldens ekonomiska och militära krigsföretag

kommer troligen Kina att kunna spela den rollen framöver. Det betyder inte att vi tillskriver Kina några progressiva drag, men väl vissa anti-Väst-drag.

Kinas katastrofala utveckling skedde naturligtvis inte över en natt. Det krävs att vi röjer i denna byk, och flera marxister och/eller maoister har redan börjat, trots MF:s trista påstående, närmast av karaktären påhopp. *Monthly Review* var tidigt ute med artiklar, t ex av William Hinton, Robert Weil, Minqui Li. Det åligger naturligtvis svenska marxister, som undertecknad, med bakgrund i Kfml-SKP att släp fram bykkaret och börja.

MF är trosviss och troende. Trotskismen hade rätt! Det blir rätt komiskt när MF skall gå till rätta med S, bara för att ersätta det med trotskism. I stället borde vi gamla kommunister använda marxismens metoder och verktyg för att diskutera, dels hur en anti-kapitalistisk rörelse med massbas skulle kunna se ut, dels hur icke-kapitalistisk, socialistisk eller kommunistisk framtid kan tänkas se ut. I den senare diskussionen kan vi hämta vissa bidrag, men inte svaret i bestämd form singularis från t ex Mao tse-tung eller Trotskijs skrifter. Ännu angelägnare är nog att försöka läsa av de ”fem porträttens” och Trotskijs praktiker, och se vad som är användbart resp obrukbart. Den typen av håvfiske i kommunismens faktiska sjöar och hav under 1900-talet framstår för mig som angeläget. Skall vi fiska tillsammans duger inte MF:s scoutaktiga trosvisshet. Bättre kan du, Martin!

Ulf Karlström 2011-09-11
Norrköping

Kommentar till en kommentar

Allra först vill jag tacka UK (Ulf Karlström) för att han gjort sig besväret att kommentera min inledning. Jag ska här inte försöka tränga in djupare i de frågeställningar som hans kritik reser – till det får jag återkomma – utan jag begränsar mig till att göra ett antal klagöranden som förhoppningsvis kan göra den fortsatta debatten mer givande.

1. *m-l-rörelsen*. UK retar sig på att jag satte ”m-l-rörelsen” inom citationstecken i artikelrubriken. Jag kan dock försäkra UK om att det inte handlar om att göra anspråk på tolkningsföreträde om vad som är ”marxist-leninister”. Jag syftade bara på att ”maoisterna” *själva* kallade sig för ”m-l-are”. Problemet är att även många andra (Moskva-kommunister, Hoxha-anhängare), inklusive ”trotskister” kallade sig ”marxist-leninister”. Personligen tycker jag att begreppet är mindre bra. Jag är också tveksam till att kalla mig själv ”marxist-leninist” – begreppet är för knutet till Sovjet och stalinismen. ”Likhetstecken mellan de tre” – MF, trotskism, m-l – är således inget som jag själv ställer upp på (sorry!).

2. *Begreppet stalinism*. I min artikel försökte jag inte göra någon heltäckande definition av begreppet ”stalinism”, utan jag tog bara upp yttringar av densamma och pekade på vilken roll den historiskt spelade för maoismen. Jag vidhåller att det är omöjligt att förstå maoismen i Kina utan att ta hänsyn till denna aspekt. Den är också central för förståelsen av maoismen utanför Kina. Maoismens knytningar till stalinismen innebar t ex att de svenska maoisterna (KFml/SKP), liksom de flesta maoisterna i resten av världen, skolades i stalinistisk ideologi och historiesyn (vilket innefattade försvar av Moskvarättegångarna, personkult osv osv.)²

Detta att historieförfalskning, förföljelser av ”dissidenter” osv förekommer även idag (utanför de ”socialistiska länderna”, utan att några knytningar till stalinismen) är för inget bra argument, dels därför att omfattningen (med förfalskning av dokument, fotografier, censur osv) i Sovjetblocket saknar motstycke och dels därför att man givetvis borde ha rätt att förvänta sig att ett land som gör anspråk på att bygga socialismen skulle vara bättre än kapitalistiska diktaturer i detta avseende (och inte värre).

² Det är givetvis ingen tillfällighet att KFml/SKP gav ut den beryktade stalinistiska historieboken *SUKP(b)s historia* från 1938. Inte heller att man i polemiken mot trotskismen rikligt utnyttjade stalinistiska källor.

3. *Icke-stalinistiska maoister*. Sådana fanns inte bara i Italien och Spanien, utan även i t ex Frankrike, Tyskland och Sverige (Förbundet Kommunist). UK menar uppenbarligen att anti-stalinistiska maoister är en självmotsägelse (eftersom jag hävdade att maoismen har rötterna i stalinismen). Jag håller inte med: Det som FK i Sverige, *Revolution!* i Frankrike, *Avanguardia Operaia* i Italien osv tog fasta på och betonade var de *aspekter* av maoismen som kunde tolkas som direkt eller indirekt kritik mot Stalin³ och det stalinistiska Sovjet (de såg t ex Kulturrevolutionen som ett avgörande brott med den stalinistiska praktiken i Sovjet).⁴

4. *Voluntarism*. Här förstår jag faktiskt inte UK:s anmärkning. Det jag åsyftade med begreppet är att Mao ofta struntade i de faktiska förhållandena och uppenbarligen trodde att man med viljeanstängningar (massmobiliseringar) skulle kunna göra nästan vad som helst. Under kortare tider kan det fungera, men på sikt leder voluntarism till bakslag (bakgårdsmasugnarna, slutskedet av kulturrevolutionen t ex) som demoraliserar massorna. Att Deng & Co så enkelt tog makten i Kina efter Maos död är ett uttryck för detta (massorna var trötta på alla politiska och andra kampanjer som ur deras synvinkel bara ledde till problem).

5. *Populism*. Min poäng gällde att maoismen överallt, inte bara i Kina, ofta ersatte klass-tänkande och klassanalys med tal om "folket" (som är ett mycket diffust begrepp).

6. *Socialismen i ett land*. UK besvarar inte frågan: Är socialismen i ett land möjlig eller inte? Jag anser att svaret är Nej och att historien har bekräftat detta. Det är förenat "trotskistiskt" påhitt, utan var mer eller mindre ett axiom bland marxister och inom den kommunistiska rörelsen fram till 1924, då Stalin införde sin nya "trosartikel".⁵

7. *Partidemokrati och fraktioner*. I det sovjetiska partiet infördes fraktionsförbud först 1921. Det var tänkt bara som en tillfällig åtgärd, men permanentades under Stalin.⁶ UK:s påstående att "fraktionsfriheten" för trotskisternas del bara lett till splittring är inte korrekt: Det är politiska motsättningar, olika prioriteringar osv, som lett till splittringar, inte fraktionsfriheten. Tvärtom har flera splittringar orsakats av just brister i den interna partidemokratin, bl a inskränkningar på fraktionsfriheten (inte heller trotskistiska organisationer är immuna mot o-demokratiska metoder). Och kärnfrågan är att *politisk* och *ideologiskt* enhet inte kan uppnås med *organisatoriska* eller *administrativa* metoder (och åsiktspolis etc).

När det gäller existensen av flera partier under övergången till socialismen, så håller jag med om att det är nödvändigt för att den "proletära demokratin" ska kunna fungera fullt ut, men det har inte med fraktionsförbud att göra: Fraktioner leder *inte* nödvändigtvis till splittring (bildandet av nya partier), vilket däremot fraktionsförbud gör (så länge man inte tillgriper polisiära metoder för att förhindra bildandet av nya partier).

8. *Enhetsfronten enligt klassisk modell*. Här verkar UK ha missat poängen att enhetsfronts-politiken lanserades redan på Lenins tid, dvs att det var *inte* Dimitrov som introducerade densamma. Dimitrovs bidrag var den variant som kallas *folkfront*. Den *proletära enhetsfront* som introducerades 1921 var klassbaserad (arbetarklass mot borgarklass), medan *folkfronten* var klassamarbetande (borgerlig demokrati mot fascism). För att diskussionen ska bli meningsfull behöver vi vara överens om denna grundläggande begreppsmässiga skillnad.

Uppenbarligen anser UK att det var riktigt av DFFG att ha folkfronten som inspirationskälla och att alternativet var sekterism (håller ej med). UK skriver vidare att "De [=trotskisterna] ville att Vietnamrörelsen skulle ha socialismen som mål". Hur många gånger skall man behöva påpeka att detta är felaktigt? Jag själv har utförligt redogjort för det i flera artiklar: De

³ Se [Mao, KKP och frågan om Stalin](#) för en redogörelse för den kinesiska kritiken mot Stalin.

⁴ Se [Anti-stalinistisk maoism – vad är det?](#) där speciellt FK:s anti-stalinistiska maoism får komma till tals.

⁵ Detta har visats gång på gång med mängder av citat från "klassikerna". Se artikeln [Socialism i ett land?](#)

⁶ Se artiklarna "Leninismen och den demokratiska centralismen" och "Interdemokrati och offentlig debatt i revolutionära partier" i [Debatt om strategi och taktik](#).

svenska trotskisterna hade *aldrig* linjen att Vietnamrörelsen borde ha en socialistisk plattform. Om UK tror att jag här ljuger (eller har förträngt sanningen) så uppmanar jag honom att framlägga något dokument som visar att han har rätt och jag fel (att hänvisa till Kilander som i denna fråga bara upprepar gamla fördomar duger inte). Detta att de svenska trotskisterna ville omvandla DFFG till en socialistisk organisation är en seglivad myt som gör det svårt att diskutera de verkliga motsättningarna i synen på DFFG och på frontarbete i allmänhet.⁷

9. *Mao och den dialektiska materialismen*. Självfallet är marxismen inget färdigt dogmsystem. Men när det gäller just Mao och dialektiken så är UK och jag helt enkelt inte överens. Jag anser *inte* att Mao vidareutvecklade dialektiken, utan att han i sin syn på motsättningar *reviderade* (försämrade) marxismen. Det betyder dock inte att jag anser att hans texter i dessa frågor bara var strunt, t ex så spelade hans distinktion mellan antagonistiska och icke-antagonistiska motsättningar en positiv roll i den rådande situationen.

10. *Kinas öde*. UK rekommenderar läsning av William Hinton, Robert Weil och Minqi Li. Av dessa är jag inte särskilt imponerad av Hinton, som är en gammal oförbätterlig maoist. Weil verkar intressant, liksom kinesen Minqi Li, som följande även förekommit i "trotskistiska" och "halv-trotskistiska" sammanhang (har bl a översatt Ernest Mandel till kinesiska och bidragit med artiklar i tidskrifterna *New Left Review*, *Socialist Register* och *Capital and Class*).⁸

Slutkommentar

UK tycks tro att jag anser att Trotskij's ord är heliga, att han hade rätt i allt. Så är det inte. Trotskij hade fel många gånger, och då inte bara före 1917 eller i t ex fackföreningsfrågan 1921. Han gjorde felaktiga förutsägelser, taktiska missar osv under hela sitt politiskt verksamhetsliv (t ex är jag kritisk mot hans linje i Spanien under inbördeskriget, i synnerhet hans förhållningssätt till partiet POUM). Däremot anser jag att Trotskij, i motsats till Stalin, hela tiden försökte analysera verkligheten med marxismen som verktyg. Trotskij vidareutvecklade marxismen och därför är också ett (kritiskt) studium av hans arbeten viktigt om man vill lägga grunden till en revolutionär marxistisk rörelse idag.⁹ Och den trotskistiska rörelsen har även "fostrat" andra teoretiker som är viktiga i ett sådant perspektiv, såsom ovan nämnda Mandel.

Följer jag med UK om att när det gäller att idag bygga en ny anti-kapitalistisk, socialistisk rörelse så duger det inte med att citera "klassiker" – överhuvudtaget löser man inga nya problem på det sättet (däremot kan man lära en hel del genom att försöka begripa hur klassikerna resonerade, deras metod). Men för att utforma en revolutionär politik krävs en konkret analys av verkligheten av i dag, det gäller att utarbeta handlingsprogram, hitta lämpliga organisations- och samarbetsformer osv. Och det viktiga är att komma överens om vilken *politik* som ska föras, inte en samsyn på arbetarrörelsens, Sovjets eller Kinas historia – sådant kan man fortsätta att debattera hur länge som helst. Men även det förflutna spelar roll – inte minst därför att vi knappast kan bli trovärdiga om vi inte kan ge vettiga svar på varför Sovjet och Kina gick åt h-e, varför maoismen bröt samman osv (även om man inte behöver ha partiomröstningar om sådana frågor). Det är nödvändigt att lära av historien, inte att förtränga den.

Martin Fahlgren 12/9 2011 (reviderat 16/9)

⁷ Se [Lärdomar av den svenska Vietnamrörelsen, del 3](#) och [Recensioner och debatt om "Vietnam var nära"](#) (om Kilanders bok). Intressant är även [Debatten om "Trotskismen, fronterna och vietnamrörelsen"](#).

⁸ Dessa författare diskuterar främst utvecklingen i Kina under de senaste årtiondena ("marknadssocialismens" segertåg), vilket givetvis är mycket viktigt, men det är också nödvändigt att tränga in på djupet i den tidigare historien. Och vad gäller maoismens sammanbrott utanför Kina (bl a i Sverige), så har dessa författare av naturliga skäl inget att komma med. När det gäller detta skulle jag för min del vilja rekommendera en titt på Max Elbaum som skrivit om den amerikanske maoismen, se Inledningen till [SKP 1980-84, ett parti i kris](#).

⁹ I den meningen vill jag således förkasta Stalin, men bygga vidare på Trotskij. Detta håller även en (icke-trotskistisk) marxist som Perry Anderson med om, se hans *Om den västerländska marxismen*, Arkiv 1983. Se också "programförklaringen" för webbplatsen [marxistarkiv.se](#) (se längst ned på startsidan).